

MARKOVITS JUDIT

„A mi Menyusunk”

Beszédhiba és mesterré válás

Egy szakmunkásképző iskola igazgatóhelyettese voltam akkoriban, és pótfelvételt hirdettünk azok számára, akik idő előtt kihullottak volna az iskolarendszerből. Abban bízunk, többen is meggondolják magukat a nyáron, és inkább a szakmaszerzés mellett döntenek. (Természetesen belekalkuláltuk az ebben az iskolatípusban oly jelentős mértékű év közbeni lemorzsolódást, vagy az átjelentkezést, amit egy kicsit magasabb létszám indításával igyekeztünk kompenzálni.)

Tíz fiú jött el intézményünkbe azon a napon. Mindegyikük megemlítette nyári tapasztalatait, amikor segédként dolgoztak, és a munka közben hamar rájöttek, jobb mesternek lenni, mint culágernek. E jelentkezők egyike volt Menyus.

Akkorra őt már két gimnáziumból is eltanácsolták. Meglehető lehet, de nem magatartási problémák, vagy egyéb okok, hanem beszédhibája miatt. Erre az apja egész nyárra elküldte inasnak egy asztalosmester mellé. Azzal bocsátotta útjára: „Ott majd megtudod, mit jelent a kétkezi munka!” A főorvos édesapa elrettentésnek szánta a dolgot, hátha a két hónap alatt megjön a gyerek esze. Közben elintézte fia felvételét egy harmadik gimnáziumba. A nyári gyakorlat Menyus számára világossá tette, a képességei alapján jobban teszi, ha valami-

lyen szakmát tanul. Soha jobb „büntetést” nem találhatott volna ki számára az apja, mint az inaskodást egy kiváló asztalosnál. Ott a fiú úgy megszerette az asztalosmunkát, hogy apja nagyívű tervei ellenére inkább hozzánk jött el a pótfelvételeire.

Menyus az édesanyjával érkezett. Addig semmi furcsát nem észleltünk, amíg őszinte érdeklődését, szakmai rátermettségét kellett bemutatnia. Miközben sorra

a kezébe vette a szerszámokat, egy-egy szóval elmondta, melyiket mire, mikor, hogyan használhatja az ember. A bizottság tagjaival éreztük, ebből a gyerekből jó asztalos válik majd, ha igyekszik.

Csakhogy amikor a fiútól bővebb indoklást is kértünk a szakma iránti vonzalmáról, dadogni kezdett. Édesanyja a védelmébe vette a fiát, és elcsukló hangon próbálta tudtunkra adni az okokat. A családban dúló napi harcokra utalt, az apa erősen kontrolláló viselkedésére, túlzott elvárásaira, elégedetlenségére a fiával kapcsolatban, s ennek mindenféle megnyilvánulásaira. Később megérttem, *először* szálltak szembe az apa akaratával, amikor jelentkeztek hozzánk. Az anya szerint ez az utolsó esély a fia lelki talpra állítására, hogy az apa belássa, ő is viheti valamire.

(Menyus már kisiskolás kora óta dadogott. Pedagógiai anyagából – a logó-

soha jobb „büntetést” nem találhatott volna ki számára az apja, mint az inaskodást egy kiváló asztalosnál

pédus-pszichológus véleményét olvasva – kiderült, úgynevezett traumás dadogás az övé, amit a környezete úgy tud enyhíteni, ha egyenrangúként kezeli, teret enged személyes kibontakozásának. Elfogadó, nem elvárásokkal ostromló iskolai közegben enyhülhet a gyerek szorongása, és kíséző tünete – a dadogás – is csökkenhet. Mely egyes szavak esetében már olyan súlyossá vált, hogy erősen görcsbe rándult az egész teste, néhány másodpercre szinte megfeszült, mint egy íj.)

A szakoktató kollégákkal döntésre félrevonultunk. Az idősebb szak, Feri, kínjában vakargatta a feje búbját, mondván, kár ezért a gyerekért. Pedig olyan szép bemutatkozó munkákat hozott. Ráadásul még az asztalost is személyesen ismerte, akinél ez a gyerek a nyáron dolgozott. Annak idején nála tette le a mestervizsgát. Zoli, a fiatalabb kollégám szintén csak hümmögött a bajusza alatt. Nála még nem volt dadogós tanuló. Mi lehet egy ilyen fiúval a fűrészgépnél, a fűrőgépnél, a marógépnél, az esztergánál? Hiába van arany keze, ha egyik pillanatról a másikra görcsbe rándulva valamelyik gép megsebesítheti. „Nem is értem, miként kaphatott egy ilyen gyerek erre a szakmára alkalmasságot megállapító orvosi igazolást! Mit kezdjek én azzal, amit a pszichológus tanácsolt? Életünk másból sem áll, mint elvárások teljesítéséből: előírt tervek és határidők betartásából, szerződés szerinti minőség teljesítéséből, az anyagmennyiség helyes kiszámításából, különben egyre nagyobb veszteséget termel a műhely.”

Kétségei felsorolása után ő *nemmel* szavazott, így kettőnkre maradt a döntés. Tapasztaltam, hogy a fiúk ebben a harmadik dackorszakukban szinte egyik napról a másikra képesek nagyot változni, ha kellő lelki impulzust kapnak hozzá: jó időben, jó

helyen, jó embertől. Mindeközben az ajtó üvegén át láttuk Menyus arcán az elszánt-ságát, anyja iránti mély együttérzését és szégyenét, amiért miatta ebbe a helyzetbe került. Kérdőn néztem idősebb szakoktató kollégámra. Fiús apaként zavartan húzkodta szakállát, kezében forgatta a pipáját, hümmögött néhányat, végül csak kibökte:

„Próbáljuk meg, felvállalom! De géphez nem engedem mindaddig, amíg nem csökken a görcsössége!”

Ekképpen lett Menyusból sajátos nevelést igénylő tanuló, ahogy ma mondanánk.

kérdőn néztem idősebb szakoktató kollégámra

Persze, nem ő volt az egyetlen a százhuszonöt fiúból, aki valamilyen

problémával küzdött. A legtöbbjük figyelemzavaros, alkalmazkodási és ennek következtében magatartási zavarokkal, fokozott szorongási tünetekkel, indulatkezelési zavarral vagy empátiahiánnyal érkezett, hogy csak a legtipikusabbakat említsem. (Szerintem, ma is ezek a leggyakoribb zavarok, melyek egyre korábban, már kisiskolás kortól jelentkeznek a gyerekeknél.) Akkoriban a nagy hagyományú szakközépiskolákból igyekeztek „kiszórni” az ilyen fiatalokat, mondván, ők oktatnak és „nem érnek rá” az időt-energiát rabló nevelésre.

Tantestületi beszélgetéseink során egyszer az is szóba került, hogy az ősi népeknél, sőt, a ma élő törzsi kultúrákban is alig fordul elő dadogás. (Az antropológusok szerint ez két okra vezethető vissza. Egyrészt a gyerekek nincsenek teljesítményre kényszerítve, ezért bizonyára örömtelibek korai nevelődésük napjai, másrészt szocializálódásukban sokkal nagyobb hangsúlyt fektetnek a jó kapcsolattartás képességére, a realitástudat kialakítására, a megfelelő önismeret elsajátítására, az etikus gondolkodásra, mint a modern civilizációkban. Az egyén megítélésénél és a

közösségi hierarchiába sorolásakor nem a javak felhalmozása a mérték, hanem a közösségben betöltött szerepe, hasznosítható képességei, tettei, tapasztalatai.) Tartalmas és oldott hangulatú volt minden ülésünk, rendszerint pozitív élményekkel gazdagodva mentünk dolgunkra. Fokozatosan érzékenyítettük a pedagógia irányába a gyakorlatlanokat, miközben „mellékhatásként” segítettük egymás szülővé válásának a folyamatát is, mert nevelőtestületünk a harmincas-negyvenes korosztályhoz tartozott. Akadt olyan szakoktató kolléga, akinek gyökeresen megváltozott a viszonya a saját gyerekeivel. Következésképpen javult nálunk a család légköre,

mint erről az évzáró ünnepély után, az illető kolléga feleségétől egy beszélgetés során szereztem tudomást. Ezért is örült férje új munkahelyének, pedig korábbi fizetésének nálunk csak a felét kaphatta. Természe-

sen akadt olyan mester is, akinek elege lett a sok „pimasz kölökből”, meg a rendszeres belső „fejtágításból”, és elhagyott bennünket. De nem mondhattunk le ezekről az alkalmakról, mert mindannyian éreztük, az így elérhető *egységes szemléleten* múlik a képzés sikere, közös munkánk eredménye.

Folyamatosan arra biztattam a szakoktató kollégáimat, ültessék el a fiainkban azt a gondolatot, hogy boldogulásuk elsősorban rajtuk múlik, ezért fontos, hogy már itt az iskolában szerezzék meg hozzá a kellő kompetenciákat.

Már a felvételénél eldöntöttük, Menyus a legtapasztaltabb, s egyben a legnagyobb tekintéllyel rendelkező oktatóhoz kerül. Űgyes kezű a fiú, mindent elsőre megért és gondosan old meg, ezt hamar felismerte a mestere is, akire az volt a jellemző, hogy

elvárásait a tanítványai egyéni képességeihez mérte, és kis lépésekkel haladt a tananyaggal. Elnéző volt a hibázókkal, de mennydörgött a lusta, sumákoló, pazarló, munkakerülő kamaszokra. Zengett tőle ilyenkor az egész épület, annyira, hogy a legények még a szomszédos műhelyekben is serényebbre fogták. A nap elején a lényget pontokba szedve elmondta és felírta a táblára, a fogásokat gondosan bemutatta, majd visszakérdezte az anyagot. Lerajzoltatta a műveletek sorát, időtervét, anyag- és eszközigényét, becsempészve néha egy kis „csalafintaságot” a balesetek megelőzése érdekében, amit a srácoknak maguktól

zengett tőle ilyenkor az egész épület, annyira, hogy a legények még a szomszédos műhelyekben is serényebbre fogták

észre kellett venni. Így ellenőrizte a figyelem intenzitását. A „kevesebb több” elve alapján sohasem terhelte agyon a fiúkat, ezért mindig kétféle nehézségi fokú munkadarab elkészítése közül lehetett választani, a döntést rájuk bízta,

fejlesztendő a felelősségtudatukat.

Amikor Menyus a megadott idő előtt elkészült a feladattal, hagyta még egy kicsit „cifrázni” a munkadarabját, akár játszani vele, élvezettel kipróbálni. A fiú hamar olyan tekintélyt szerzett kreativitásával a többiek előtt, hogy örömmel fogadták felajánlott ötleteit a munka ésszerűsítésére, vagy éppen a segítségét. A mester jobb kezévé vált, pótkulcsot kapott tőle a műhelyhez (kulcsember lett!), és – engedélyünkkel – egyedül ő mehetett be az elsős tanulók közül a raktárba, ha hirtelen valamire szükség volt. Láncsal az övére rögzítve büszkén viselte a kulcsokat. Ezt a felelősi tisztét évekig ellátta. Mindezekkel teret engedünk a személyes kibontakozására, valamint erősítettük az önbecsülését.

Intézményünkben a sok „diszes” gyerek miatt eredményesebbnek bizonyult a szó-

beli vagy rajzolás útján történő számonkérés, de Menyus esetében ennél is differenciáltabb módot alkalmaztunk. Napközben sajátos testbeszéddel kommunikáltunk vele, hogy még véletlenül se hozzuk kellemtelen helyzetbe a dadogása miatt. Idővel észrevettem, hogy más műhelybeliek is átvették ezt a módszert, vagyis munka közben lehetőleg kerüljük a beszélgetését. Ennél fogva ritkábban lépett fel nála a görcsös állapot. Óráimon ügyeltem arra, ne kelljen a számokat felolvasnia, elég volt csak rámutatnia a mért értékre. (Ahogy általában az egy-két éves kislányok szokták, akik az agyi idegkapcsolatok kiépülésének sajátosságai miatt – a lányokhoz képest – később kezdenek beszélni, ezért anyjukkal sokáig csak mutogatva társalognak.)

Intézményünkben akkor már eljutottunk oda, hogy a szakmai vizsgák értékelésében részt vehettek a diákok is. Évfolyamonként három diákot jelölhettek maguk közül a bíráló bizottságba. Mikor Menyust is megválasztották vizsgabizottsági tagnak a felnőttek mellé, meg sem lepődtem. Az iskolagyűlésen erről a szavazás titkosan, illő komolysággal zajlott. Menyus beszédzavara ellenére egyre nagyobb szerepet kapott az iskolában. Életében először *fontosnak érezhette magát*, személye szinte közkívánatra „intézményszerű”. Ettől fogva úgy emlegettünk egymás közt: „a mi Menyusunk”.

Már első év végétől ifjúsági tagként működött a bizottságban, aminek mindenkori feladata a másik műhely munkáinak értékelése volt. Tanulmányai végéig megújította a közösség ezt a megbízatását.

Menyust másodmagával minden évben elküldtük valamilyen szakmai versenyre, ahonnan mindig jó helyezéssel tértek vissza. Rendre a szóbeli szereplés miatt von-

tak le pontokat, és csúsztak le a dobogós helyezésről. Máig nem értem, miért kell egy tökéletes munkadarabot megmagyarázni, mikor az a zsűri szeme láttára készült? Másképpen: miért várták el egy középszintű szakmai versenyen a magas fokú *mozgásos-szakmai intelligencián* túl még a választékos verbális kifejtést is a gyerekektől? (Már akkor megemlítettem ezt a hibát a szervezőknek, mert ezzel csak gyengítették a részt vevő fiatalok önbizalmát.)

A közös munkavégzés során csapattá kovácsolódtak Feri fiai. Idővel oldódni látszott Menyusunk dadogása is. A mester türelemmel kivárta mindenki hozzászólá-

sát, ezért Menyussal is hasonlóan viselkedtek a többiek. Amikor Feri mester valakinél azt érezte, hogy éppen nincs formában, mert esetleg fáradt a hétfégi munka vagy disz-

kózas következtében, inkább hagyta félrevonulni, elgondolkodni, pihenni, egy kicsit összeszedni magát. „Nem szabad olyat a gép mellé állítani, aki a szívét, az eszét, vagy pláne, ha mindkettőt otthon hagyta. Nekem százszázalékos tanulóra van szükségem!” – mondogatta.

Egyszer Menyust is azon kaptam, hogy munkaidőben a padlásfeljáró lépcsőjén ücsörög. Szólnom se kellett hozzá, láttam rajta, lelkében komoly érzelmek kavarnak. Szerelmes volt. Már erről is tudott beszélni. Ilyen maradt mindvégig a kapcsolatunk.

Mire befejezte a szakmunkásképzőt, a szülei elváltak. Még húszéves sem volt. Édesanyja végre visszamehetett dolgozni, amit addig a férje megtiltott. (Arra hivatkozva, hogy inkább a „hülye gyereket” és a családot lássa el.)

---

hogy a szakmai vizsgák értékelésében részt vehettek a diákok is

---

Menyus szerint onnan indult el lakberendezői karrierje, hogy apja mindent elvitt a lakásból, csak két ágyat hagyott meg. Megérezte egy új élet lehetőségét. Kezdetben a lomtalanítások idején járta az utcákat, és amiben fantáziát és hasznosítható anyagot talált, felpakolta egy kétkerekűre és begyűjtötte.

Hálával és szeretettel gondolt Feri mesterre is, akinek a segítségével – néhány hónap álláskeresés után – sikerült elhelyezkednie egy belvárosi műhelyben. Ott a szabadidejében a lomokból készítette el saját lakásuk berendezését. Mindenki megcsodálta, aki náluk járt, és közülük kerültek ki első megrendelői is. Kinek polcot épített a kamrába, másnak a régi bútort varázsolta szinte újjá. Soha egyetlen munkát sem utasított el, legfeljebb hosszabb ideig törte a fejét a megoldáson. Annyira fellendítette munkahelye forgalmát, hogy idővel tulajdonostárrá lépett elő. Ügyesen alkalmazkodtak a megrendelői igényekhez, rájöttek, ma az egyszerűen kezelhető és méretre szabott, könnyű bútorokat keresik. Különösen a kisebb lakásokban számít minden négyzetcentiméter, ezért érdemes méretre beépíttetni a fürdőszobát, a konyhát vagy az előszobát. Nemrég felújították a műhelyüket, korszerűbb gépeket vettek.

Menyus szerint onnan indult el lakberendezői karrierje, hogy apja mindent elvitt a lakásból, csak két ágyat hagyott meg

---

Egy évvel előre lekötött munkáik vannak. Felváltva intézik az anyagbeszerzést, szervezést, szállítást és a kivitelezést.

Régi álma egy felsőfokú lakberendezői iskola elvégzése volt, ami végre az idén teljesült. Ma is a régi lakásban lakik, az elsőként készített bútorok között, már családos, ikergyermekei vannak, édesanyja is velük él.

Mindezt azért mesélhetem el, mert konyhafelújításba fogtam, s ismerőseim őt ajánlották, hogy érdemes akár hónapokat is várni rá, mert olyan szé-

pen, megbízhatóan dolgozik. Húsz év telt el, mióta először találkoztunk.

Örömmel vette, hogy segíték neki: adogattam fel a csavarhúzó, a kalapácsot, a kivető pántokat, az alátéteket, a fúrógépet, amit éppen kért a létra tetejéről. Közben beszélgetünk, félszavakkal és sűrű fejbólintásokkal, ahogy annak idején már egymás közt megszoktuk.

Lassan, nyugodtan, megfontoltan beszélt. Csupán egy alkalommal éreztem nála, hogy egy szónak ismételten nekifutott, de már görcsösség nélkül. Megakadását alig lehetett észrevenni.

